List 4. **NOVICE** Tečaj XL.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. januarja 1882.

Obseg: O pogozdenji Krasa. — Nekaj za gospodarje ljubljanske okolice. — Prenaredba dednega nasledja pri kmetskem posestvu. — Koliko je vredno dobro seme, koliko pa slabo? — Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. nov. 1881. (Dalje.) — Kratek popis nekaterih gričev in jarkov v znožji Šenturške gore v geologičnem in paleontologičnem obziru. (Dalje.) — Češki kralj Karol I. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O pogozdenji Krasa.

Spisal —*ſq.*

Navado sem imel, da sem večkrat potrkal na vrata, žal! prerano umrlega ljubeznjivega dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega. Preblagi gospod me je vselej poprašal, kako je s pogozdenjem Krasa, in ko sem mu to reč po svojih slabih nazorih načrtal in djal: „Če hočemo to lepo pa težko nalogo kedaj izvršiti, moramo v soglasji z narodom delati“ — mi je učeni mož pritrdil in zagotovil, „da bode svojo mogočno besedo tudi tej stvari posvetil.“

In ko sem mu lansko leto poslal članek „o pogozdenji Krasa“, kateri je bil v „Novicah“ od 22. in 29. junija natisnjen, mi je pisal visoki gospod: „Stvar je resna in potrebuje vsestranskih študij. Upati smemo več ko prejšnji čas, kajti na čelu naše vlade stojí mož, kateri pozna kraške razmere. Vi pa pridno preiskujte in dopisujte „Novicam“.

Od onega časa zarad druzega posla nisem imel priložnosti o tej stvari pisati, danes imam pa veselo drobnico o pogozdenji Krasa čitateljem „Novic“ sporočiti.

Posestntk Franc Novak iz Britofa je namreč okoli pet oralov pustega sveta z gozdnim drevjem nasadil. Ta nasadba se mu je tako posrečila, da vidiš danes skalnati svet v vrt spremenjen. Med drugim drevjem, katerega je sadil, se mu je najboljše črni borovec obnesel, smreka in mecesen le po krajih, kjer sta imela zavetje.

Novak poprosi — ne toliko zavoljo sebe, ker on je uže svoj namen dosegel s tem, da si je pusti svet v rodoviten spremenil, ampak zarad drugih posestnikov, da bi spoznali, koliko je slavni vladi na tem ležeče, ako se Kras pogozduje — državne podpore z namenom, še drugi kos nerodovitnega sveta pogozditi, in glej! visoko ministerstvo za poljedelstvo mu je sto goldinarjev v znamenje priznanja njegove pridnosti podelilo.

Iz tega je razvidno, da je slavna vlada spoznala, da le s pomočjo naroda, naseljenega na Krasu, bode mogoče ta pusti kraj hitreje in vspešneje pogozditi.

S tem vladnim darilom in še drugim činom, s katerim vlada pogozdenje Krasa pospešuje, namreč, da sama na svoje stroške gole kraje nasaja, da brezplačno sadike deli itd., bodo posestniki dobro voljo naše pravične vlade spoznali in pričeli svoje goljave v prid sebi in svojim naslednikom v veči meri pogozdovati.

In ko bode ves oni svet, kjer zdaj silna burja razsaja in gole skale iz zemlje molé, zopet z drevjem nasajen, nas pač ne bode več med živimi, videli pa bomo vendar, da naše seme, katerega smo vsejali, sad rodi. Z lahkim srcem in v nadi bomo zapustili svet, da bodo naši zanamci v senci tistih dreves, katere smo jim mi nasadili, molili — očenaš za nas!

Nekaj za gospodarje ljubljanske okolice.

V sedanjem času jeli so gospodarji ljubljanske okolice jako močno saditi sladkorno peso, katero potem lahko in po precéj visoki ceni prodajo Tschinkel-novi tovarni. Res je, da tovarna peso prav dobro plačuje ter kmetovalcu še seme preskrbi, tako, da mu njiva s peso veliko več dobička donaša, kakor pa marsikak drug poljski pridelek.

In kaj nam daje povod k temu, da spregovorimo par besedi o pesi in njeni kulturi?

Opazovali smo namreč, da gospodarji sadé po dvakrat, trikrat in še celó po štirikrat peso zaporedoma na eno in isto njivo brez ozira na prst, ali je ona plitva ali globoka. Ravno tako poslužuje se malokdo umetnih gnojil, kakor guana, pepel itd., katera so za peso neobhodno potrebna, da se nam ni bati treba, da postane zemlja za več let popolnoma nerodovitna.

Ne rečemo, pustite peso popolnoma, ampak prištevamo si v dolžnost, vas v vaš prid opozoriti na sledeče gospodarske skušnje.

Pesa potrebuje v prvi vrsti globoko in rodovitno ilovčasto ali pa laporasto zemljo, kajti njene koreninice sezajo jako globoko v zemljo in srkajo še iz tistih plasti redilne tvarine, kamor gnojilna moč več ne seže. Ker pa prsti tako globoko zgnojiti ne moremo, potrebno je neobhodno, da pese nikdar, uže iz tega vzroka, ne sadimo več let zaporedoma na eno in isto njivo, ampak vsako četrto ali peto leto. Razun tega vzame pa pesa zemlji mnogo redilnih tvarin, posebno kalija, natrona in fosforove kisline. Ako na primer pridelamo 360 centov pese (s perjem vred), odvzamemo zemlji z njo 140 kilogramov kalija, 34·4 kilogr. natrona, 29 kilogr. fosforove kisline in še mnogo druzih manj važnih redilnih tvarin. Ako torej hočemo, da nam pesa prsti popolnoma ne izsrka, primorani smo jej povrniti v gnoji toliko redilnih tvarin, kolikor jih je pesa zemlji odvzela.

In če tudi zemlji vse redilne snovi povrnemo, nikdar ni varno pese po več let zaporedoma na eno njivo saditi, kajti zaredi se v takem slučaji v zemlji toliko škodljivega mrčesa, da zemlja postane uže iz tega vzroka za več let nerodovitna.

Po Českem, Moravskem in po drugih deželah sadili so gospodarji peso po več let zaporedoma, in akoravno so zemljo z umetnimi gnojili dobro gnojili, vendar je kmalu jela pešati Po natančnih preiskavah bilo je kmalu dognano, da so vzrok temu male živalice, ki se zeló hitro množé in od koreninic redé.

V ljubljanski okolici, posebno proti Št. Vidu, je pa zraven tega še jako plitva zemlja, v nekaterih krajih komaj dobro ped globoka, in vendar se pečajo še nekateri gospodarji s peso, kar je zeló nespametno, ker plitva zemlja še preje onemore in tudi veliko slabšo peso rodi, nego globoka prst.

Iz vsega tega razvidimo, da naj se le tisti kmetovalci s peso ukvarjajo, kateri imajo globoko ilovčasto ali laporasto prst ter pese ne sadé nikdar zaporedoma po več let, ampak še le vsako četrto leto, in naj zraven tega polje dobro gnojijo z guanom, pepelom, kompostom itd. Kdor ima plitvo zemljo, naj se s peso ne pečá.

Gospodarji, premislite dobro te besede, da se ne boste v kratkem kesali zarad svoje lahkomiselnosti.

E. Kramar.

Prenaredba dednega nasledja pri kmetskem posestvu.

C. k. ministerstvo za poljedelstvo pretresuje ravno zdaj za kmetske posestnike važni predmet, namreč prenaredbo dednega nasledja. S to prenaredbo bi bila zagotovljena prihodnost kmetijstva in posestva bi bila zavarovana proti vedno večemu zadolženju. Akoravno to zadolževanje izvira uže iz starejšega časa, ter se je uže leta 1852. v akademiji znanosti povdarjalo, da je vsled dedno-naslednjega zakona, kateri vsem otrokom podeljuje enake pravice, v zvezi z olajšavo hipotekarnega kredita pri nakupih večina posestev uže takrat na polovico zadolžena bila. A to zadolževanje v zadnjih desetletjih tako silno raste, da bi bila reforma v tem obziru res na mestu.

Mnogi naši posestniki se zadolžé, ker morajo enake dele izplačati vsakemu rodbinskemu članu. Umrje posestnik in zapusti otroke, deli se zopet premoženje; nove dolgove mora zopet delati, kdor prevzame gospodarstvo in posestvo. Naravno je toraj, da, ker se prvi posestnik ni mogel iznebiti rodbinskega dolga, ga drugi tudi ne more poravnati, ker treba mu je visoke obresti plačevati od starega in novega dolga. Nasledki tacega od roda do roda rastočega rodbinskega dolga, kateremu se tudi najmarljivejši posestnik izogniti ne more, so lahko razvidni.

Ako se je po naključbi posestvo cenilo in po tej cenitvi delilo ob času, ko sta bila vrednost in kup malo viša, izplačati je moral posestnik tudi veče dedne dele; padla je pa pozneje vrednost in cena, ni mogel več obresti od dolga plačevati, še manj ga pa poravnati.

Po preiskavah statistične centralne komisije zadolžila so se od leta 1871. do 1879. posestva na novo za 457 milijonov gold.

Zanimivo in važno bi bilo početek teh dolgov vedeti in se prepričati, ali izrek mnogoizkušenega kmetijskega in političnega pisatelja Rodberta: da je večina dolgov na nepremičnem posestvu nastala vsled izpremene v gospodarstvu, tedaj vsled izplačevanjev dedšin in vsled nakupov, ne veljá tudi za Avstrijo.

Nasledki tega silnega zadolženja se kažejo posebno pri vedno se množečih prodajah, katerih večina zadeva kmetska posestva. Naslednje številke nam kažejo silno množeče se rubežni.

Zarubilo in prodalo se je:

1875. leta	4585	posestev za	9,451.391	gold.
1876. „	5577	„ „	12,270.272	„
1877. „	6948	„ „	15,686.159	„
1878. „	9123	„ „	18,698.548	„
1879. „	11 278	„ „	22,415.608	„

V petih letih se je tedaj število po rubežni prodanih posestev skoraj potrojilo. Če bo to še dalje trajalo, mora poginiti kmetski srednji stan. To je tudi ministerstvo za poljedelstvo prisililo misliti na novi zakon. Uvesti zopet stari zakon, ne zadostuje, ker bi ne mogel ustaviti vedno večih dolgov. Pretehtujejo se v ministerstvu zaradi tega podobni tuji zakoni, in sicer hanoveransko dvorno pravo od 2. junija 1874. leta in načrt zakona o dedni pravici v Vestfalskem.

Oba hočeta zaprečiti delenje kmetskih posestev med dediče in le enemu nasledniku posestvo izročiti; njemu pripada tudi več premoženja, kakor naši dedni zakoni določujejo.

C. k. ministerstvo za poljedelstvo je izdalo posebno knjižico o tej zadevi. Ta obsega tudi omenjeni zakon in načrt zakonov. Zraven je pa stavljenih več vprašanj tikajočih se priprav za ta novi silno potrebni zakon z željo, da bi strokovnjaki na-nje odgovorili.

Upajmo, da dobimo kmalu tak zakon, ker je jako potreben tudi za Kranjsko, posebno pa za Dolenjsko.

E. K.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. novembra 1881.

(Dalje.)

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

Gospod družbeni prvosednik: Prihajamo sedaj do predlogov posameznih družbenih podružnic in do predlogov družbenih udov. Najprej ima kot poročevalec o podružnicah naše družbe ud centralnega odbora gosp. Murnik besedo.

Gospod Murnik: Centralni odbor kmetijske družbe prejel je od podružnic celo vrsto predlogov. Prečital jih bodem po vrsti in opomnim, da one vipavske podružnico bodo utemeljevali tu navzočni gospodje: vodja R. Dolenec, c. k. notar dr. Vok in posestnik Josip Bajec.

Vipavska podružnica nasvetuje, naj občni zbor kmetijske družbe sklene, da se vloži prošnja do c. k. kmetijskega ministerstva, da ono dovoli sadjerejskemu društvu v Vipavi po 400 gold. letne podpore, in to štiri leta. Ta predlog bode utemeljeval gosp. vodja Dolenec.

Gosp. vodja Dolenec: Slavni zbor! Predno spregovorim kaj o ravno navedenem predlogu, prosim, da mi slavni zbor dovoli, nekaj popraviti, kar se je po krivdi podružnice vipavske izpustilo. Slišali smo, da je občni zbor prisodil večim gospodom, kateri delajo za napredek kmetijstva v naši domovini, pohvalna pisma. Tudi vipavska podružnica je sklenila predlagati štiri gospode za to čast, ali prav odkritosrčno povem, vodstvo podružnice je zaradi drugih opravil opustilo poslati dotične predloge centralnemu odboru o pravem času. Prosim zatorej slavni zbor, da mi dovoli dotične gospode tù predlagati in prosim gospoda predsednika, da izvoli slavni zbor po glasovanji vprašati, ali mi je to dovoljeno.

Gospod družbeni prvosednik: Ako slavni zbor nima ničesar ugovarjati, smatram to za potrdilo. (Po premolku.) To se ne zgodí, prosim zatorej gospoda Dolenca, naj svoj govor nadaljuje.

Vodja gospod Dolenec: Gospodje, katere nasvetuje podružnica vipavska za častno priznanje, so naslednji: gospod A. Žvanut, posestnik iz Sošic; gosp. Matevž Lavrenčič, posestnik in deželni poslanec v Vrhpolji pri Vipavi. Oba ta gospoda zaslužita priznanje, ker posnemata v svojih vinogradih Slapško šolo, gosp. Matevž Lavrenčič pa zasluži še posebno priznanje za umno živinorejo.

Nadalje predlagam gospoda Antona Prhalca, posestnika v Vipavi, kateti tudi posnema vinorejsko šolo na Slapu v svojih vinogradih, in gospoda Karola Dolenca, tù navzočega župana vipavskega. Gospodu Dolencu gre v prvi vrsti zasluga, da je sprožil misel reguliranja vodâ v vipavski dolini in neumorno dela g. Karol Dolenec na to, da bi se na Nanosu uvêdlo umno sirarstvo in se povzdignilo. Tem štirim gospodom zatorej nasvetuje vipavska podružnica, naj bi njim slavni občni zbor prisodil častna pohvalna pisma.

Gospod družbeni prvosednik: Slavni zbor je čul predlog. Želí kdo o predlogu besede? (Po premolku) Ako ne, preidemo na glasovanje.

Prosim onih gospodov, kateri glasujejo za predlog gospoda Dolenca, naj vzdignejo rokó. (Predlog se enoglasno sprejme.)

Gospod družbeni prvosednik (nadaljujoč): Ne morem se vzdržati, da bi pri tej priliki ne izrekel najtoplejše zahvale našemu učiteljstvu o pospeševanji sadjereje po ljudski šoli. Konstatujem, da so napóri ljudskih učiteljev o razširjanji sadjereje rodíli lep sad. (Pohvala.) Gospod vodja Dolenec ima besedo.

Vodja gospod Dolenec: Slavni zbor! Sadjereja v naši deželi je po mnogih krajih na jako visoki, po drugih pa na zeló nizki stopinji.

Nočem navajati posebnih krajev, kjer je sadjereja boljša ali slabeja, ali reči moram, da bi bila umna sadjereja po mojem mnenji lahko faktor blagostanja za našo deželo. Naše podnebje je sadjereji zeló ugodno, a razven vipavske doline se ista, žali! le prezeló zanemarja. Slavna c. k. vlada je mnogo storila v prospeh sadjereje na Kranjskem. Dajala je denarnih podpor za umne in pridne sadjerejce, delila brezplačno drevesca, ljudskim učiteljem pa, kateri so pospeševali sadjerejo, nágrade, pošiljala jih k predavanjem o umni sadjereji v Gradec in Maribor. A sadjereja na Kranjskem je do danes ostala tam, kjer je bila pred mnogo, mnogo leti.

Na Gorenjskem je nekaj, na Notranjskem, izvzemši Vipave, malo, na Dolenjskem nič. Zaradi tega so ustanovili vipavski kmetijski rodoljubi sadjerejsko društvo, katero bi po načinu, kakor društvo sv. Mohorja razširja knjige, razširjevalo žlahna drevesa po kranjski deželi. Pri društvu sv. Mohorja dobí vsak ud za mali znesek enega goldinarja toliko koristnih knjig, zakaj bi na enak način ne razširjevalo sadjerejsko društvo žlahnih drevesec? Ako bode imelo sadjerejsko društvo le 1000 udov po vsi deželi, katerih vsak plača po 1 gold. na leto, bode isto svojim udom razdelilo lahko toliko sadnih drevésec, da bodemo v 10 do 15 letih prav lahko dospeli do tega, da nam bode sadjereja donašala gotovo 100.000 gold. več, nego zdaj.

Obširno sem pisal o vipavskem sadjerejskem društvu v „Novicah". Visoka c. k. vlada potrdila nam je pravila in zdaj lahko začne društvo delovati. Ali prvi pogoj je to, da dobí društvo prva štiri leta po 400 gld. vsako leto podpore, potem ne bode treba nikakoršne podpore več. Ta podpora se bode uporabljala samo zato, da vsak ud, kateri bode plačal 1 gold. doneska, uže prvo leto nekaj za to dobí, kar pa mu sadjerejsko društvo brez podpore ne bode moglo dati. Prosilo je sadjerejsko društvo vipavsko za podporo sl. deželni zbor kranjski, a ta je našo prošnjo popolnem zavrgel. Neverjetno se sicer glasí, da bi to zamogel storiti kranjski deželni zbor, — a zgodilo se je vendar le. Odbor sadjerejskega društva nas je zatorej obtežil s prošnjo, da skušamo s pomočjo slavnega občnega zbora kmetijske družbe doseči podporo, katere nismo zamogli dobiti v deželi, pri sl. c. k. ministerstvu kmetijstva. Potem bode društvu lahko ustanoviti drevesnico, če ne bode ena zadostovala, tudi dve in več, in preverjen sem, da bode delovalo društvo na velik blagor kmetijstva v deželi. Prosim zatorej, naj bi slavni zbor in glavni odbor kmetijske družbe prav krepko podpiral našo prošnjo pri c. kr. ministerstvu kmetijstva, da nam dovoli prošeno podporo. (Konec prih.)

Gospodarske izkušnje.

Koliko je vredno dobro seme, koliko pa slabo?

Znano je, da ima c. k. kmetijska družba dunajska svoje semensko poskuševališče. Nek kupčevalec s semenom dobil je od pet strani ponudbe, ako je pri volji kupiti več centov semena lisičjega repa. Prvi je zahteval za metričen cent 90, drugi 95, tretji 110, četrti 130 in peti 142 gold. Vsakdo vé, da ima seme tem več vrednosti, čim čisteje je ono, ter če ima še vso kalilno moč v sebi. Ako jih od enega semena od sto zrn le 20 kali, od druzega pa vsi, je potem prvo petkrat manj vredno kakor drugo. Dunajsko semensko poskuševališče je preiskavalo ta semena ter našlo, da bi en kilogram popolnoma čistega semena bil vreden, in sicer od prve sorte gl. 30·20, od druge gl. 33.80, od tretje gl. 15·58, od četrte gl. 17 in od pete, o čuda! — gl. 4·04. Pokazalo se je, da je po navadi najdražje seme najceneje, tisto pa, ki je dober kup, pa dostikrat najdražje. Gospodarji, ako kupujete seme, ne zberite si tistega, ki je najcenejše.

Natoroznanske stvari.

Kratek popis nekaterih gričev in jarkov

v znožji Šenturške gore v geologičnem in paleontologičnem obziru.

Spisal Š. Robič.

(Dalje.)

Se podamo zdaj od Viševce v jarek med Praprotnikom in Véliko pustoto, po katerem mala rojca curlja, imamo pred očmi zmes raznih nasadov, več in manj bogatih na mnogovrstnih okamninah, katere naj, kolikor sem jih do zdaj dobil, tù naštejem.

V gorenjem, uže nekoliko strmem kotu jarka na levem brogu studenca, nahaja se v plavkastem kvarčevem peščencu mnogo malih „Pectenitov" in med njimi dobil sem tudi „Congeria spathulatha". Po tej školjki bi smeli soditi, da ti nasadi so kongerijški; vendar glave bi jaz ne stavil, da so. Nekoliko niže steknil sem v rujavem peščencu jako lepi, skoraj 2 d/m dolgi zob „morskega požeruna" (Haifisch-Zahn). Še niže, v drugi stranski strugi, po kateri se tudi mali studenček pretaka, tičijo v glini „Dentalium Badense" in kosi velikanske školjke „Ostrea crassissima". Še več pa je teh okamnin pri Vrhovji. V

tej strugi je videti pod glino v plavkastem peščencu tudi tanka žila rujavega premoga.

Stopaje dalje po jarku vidimo tega peščenca več in manj na obeh obalih vodice, in kmalu pridemo na mesto, kjer je sila veliko fosilij v njem, tako rekoč nakupičenih, in te so: „Natica helicina“, „Turitella cathedralis“, „Tur. Archimedis“, „Buccinium sp.“, „Monodonta angulata“, „Trochus sp.“, „Pyrula rusticula“, prekrasna školjka „Venus Aglaure“, „Ven. islandicoides“, „Ven. multilineata“, „Ven. praecursor“, „Pholadomya alpina“, lepa za poljubiti, „Thracia ventricosa“, „Pectunculus glycimericus“, „Artemis lincta“, „Lima inflata“, „Psamobia uniradiata“, „Cardium hians“, jako krasen, „Cardita Jouanneti“, „Pecten opercularis“ in še drugi razne velikosti; potem „Pinna Brocchii“, „Panopea Menardi“ in „Lutraria latissima“, izvrstni obe, podobni, vzlasti druga naši jezerski školjki „Anodonta cygnea“ po imenu.

Ta peščenec pokriva rujavi škrilasto in v njem se dobijo: „Isocardia cor“, popolno podobna srcu, le škoda, da se ne giblje, kar poljubil bi ga; potem še „Anomia sp.“, „Arca sp.“, znabiti „diluvii“; potem „Pyrula condita“, „Turitella Riepeli“, „Tur. bicarinata“, „Turbo sp.“, „Mytilus Heidingeri“ in mnogo drugih, kojih še ne poznam.

Nekaj stopinj od tod naletel sem na kos donečega škrilastega peščenca, ki ga tudi nisem mogel pri miru pustiti, marveč razcepim ga varno z dletom in kladvom v plošče, na katerih se v nedopovedljivo veselje moje prikažejo vtiski dvojih lepih „Alg“, kojih imen pa še ne vem.

Po takih najdenih zakladih pač ne miruje prirodoljub, marveč stopa dalje, marljivo se oziraje zdaj na desno, zdaj na levo stran, kje bi zopet kaj mikavnega zapazil, in kedor ima oko za prirodo in le ni preveč brljav, kmalu kaj novega stakne. Tako se je meni posrečilo. Ko namreč ob vodi dalje korakam, zagledam v glini na poti in ob njem mnogo „Cerithij“ nakupičenih ležati, bili so „Cer. pictum“. Sklonivši se takoj poberem nekaj lepših; a ko po glini brskam in rijem, najdem še med njimi „Buccinium dupplicatum“, „Pleurotoma Dodaleinii“, in pa „Natica picta“, ki je jako lepo pisana in nič veča od grahorčinega zrna. Pod to ceritijško glino so precej debeli nasadi apnenega škrilnika, obstoječega iz samih okamnin. Veče število njih je „Cardium Sautcatense“ in pa neka „Solen sp.“ Opomniti imam še, da nekaj stopinj od tega mesta dalje steknil sem na levem bregu potoka tudi „Cerithium plicatum“.

Ako vzdignemo svoje peté in gremo iz jarka skozi listnik gladkodeblih hib ali bukev nazaj proti Viševci, prisopihamo po kratkih ovinkih v kadunjasto brežino, kjer je mala tonja ali mlakuža za napajanje živine ograjena. Kopajoč z ročnim krampom glino, najdem ondi prvi pot „Murex sublavatus“, ki je ena izmed vodilnih fossilij „sarmatiških nasadov“, potem pa še „Cerithium pictum“, „Melania impressa“ in „Rissoa inflata“.

Od tod pridši na pot, ki se od Viševce proti Dobravi in Zalogu vije, zapazimo na njem in po njivi v tako imenovani ceritijski glini cele kupe „Cerithium Horianum“ in „Cer. pictum“. Ta ceritijška glina nahaja se skoraj po vseh gričih okoli Vrhovja, komenških Tunjicah, Mlake, znabiti tudi še drugod in je prebogata zgoraj imenovanih Cerithij; tudi „Murex sublavatus“ ni redek med njimi, iz katerega sem izpral še sledeči drobiž: „Cerithium Schwartzii“, „Cerith. minutum“, „Cer. disiunctum“, „Columbella carinata“, „Bulla Lajonkaireana“, „Buccinium dupplicatum“, „Natica picta“, „Chemnitzia sp.“, „Rissoa inflata“, „Hydrobia sp.“, „Bithynia Duboisi“, „Neritina picta“, „Phasinella sp.“, „Trochus sp.“, „Nacella pygmaea“, „Ervilia podolica“, „Cardium obsoletum“, „Modiola marginata“, „Mod. Volhynica“, „Serpula sp.“, „Spirorbis sp.“ in še druge mikroskopične stvari. (Konec prih.)

Zgodovinske stvari.

Češki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Iz Šlezkega se je podal kralj s sinom svojim na Lužice, in od tam je proti koncu avgusta na Francosko odšel. Karol je med tem za nekaj dni skočil v Prago, kjer je dva odlična velikaša za upravitelja imenoval, enega za Česko in enega za Moravsko. Ta čas se je bila vnela vojska med kraljem angleškim in francoskim, in temu poslednjemu, svojemu sorodniku, sta oče in sin hitela na pomoč. Ali tega leta nobena vojska nič znamenitega ni dosegla, in kralj Janez je došel v Montpelier, kjer je bila glasovita šola zdravniška, in je upal tam pomoči dobiti svoji očesni bolezni; ali tu je še na drugo oko oslepel. Ta nesreča ga je nekoliko vgnala, začel je biti mirneji in pobožniši, nepokojnost njegova pa s tem nikakor ni bila do cela ukrotena.

V tem času se je tudi mejnemu grofu Karolu začelo priljubljati pustolovje, in med tem, ko je oče se mudil v Montpelieru, začel se je prigotovljati na Španjsko nad Mavre granadske; no oče ga ni pustil od sebe. S početka l. 1340. pa sta oba skup šla na dvor papežev v Avinjon, in tù je Karol obnovil staro prijateljstvo s kardinalom Petrom Rosierskim, nekdanjim svojim odgojiteljem v Parizu. Po tem je šel mejni grof Karol z mlajim svojim bratom Janezom najpreje na Česko, in potem h kralju poljskemu in kralju ogerskemu, da bi prijateljstvo ž njima utrdil. Nenadoma sta pa zvedela, da Marjeta, žena Janezova, spletke plete na Tirolskem, da bode zapodila svojega moža. Vendar sta se podala na Tirolsko, in posrečilo se jima je raztrgati vse spletke, Marjeta pa je bila v grad Tirolski pod nadzorstvo postavljena.

Proti koncu leta 1340. je prišel kralj Janez zopet v Prago, in da si je bil popolnem slep, vendar je prevzel vladanje. Julija meseca naslednjega leta je imel zbor v Pragi, na katerega so prišli prelati, velikaši, plemiči in meščanski zastopniki, in kralj je zahteval, da bi stanovi priznali njegovega sina Karola za naslednika na prestolu, kar so oni z veseljem storili.

Brzo na to je slepega kralja zadela še druga nesreča. V Pragi mu je umrla najljubša hči Marjeta, krasna udova po Henriku, vojvodi bavarskem, in sedaj nevesta kralja poljskega Kazimira, ki je bil ravnokar došel v Prago k poroki.

Ljudje so sploh trdili, da Bog kralja kaznuje za velike grehe njegove, in videti je bilo, da je tudi sam Janez nekaj takega slutil. Poprej namreč je živel zelo preširno, a sedaj se je mahoma spremenil in začel je pobožna dela delati.

Na Tirolskem se je med tem marsikaj spremenilo. Marjeta, s priimkom „širokoustna“, žena mlajega sina kralja Janeza, ni mirovala, hotela se je znebiti svojega moža, še le 19 let starega Janeza. Zagledala se je bila v mejnega grofa Ludovika, cesarjevega sina, ki pa ni

hotel nič slišati o njej. Ali cesar, ki bi bil rad Tirolsko z zemljami svoje rodovine spojil, pritiskal je na sina toliko časa, da je obljubil se poročiti z Marjeto. In ta je samo še čakala ugodne prilike, da bi svojega moža pognala, in je med tem skrivaj vse pripravljala za povoljen izid. No, in nekega dne, ko je Janez z nekolikimi služabniki iz grada Tirolskega, kjer je navadno bival, na izprehod odjezdil, je domu se povrnivši grad zaklenjen dobil in vse svoje ljudi iž njega izgnane. Tudi v druge gradove ga niso pustili; slednjič je bil primoran gostoljubja iskati pri patrijarhu oglejskem, kjer je celih pet mesecev preživel čakajoč na rešitev svoje tožbe pri stolici papeževi. Al Marjeta se je malo zmenila za groženje papeževo. Ko je mladi Janez previdel, da je vsa nada njegova po vodi splavala, povrnil se je domu v Prago l. 1342.

Proti koncu meseca junija tega leta je popustil kralj zopet Česko, in je šel na svojo grofijo Luksenburg. Vlado nad Česko in njej pripojenimi zemljami je prepustil svojemu sinu Karolu na dve leti, izgovorivši si za ves ta čas 5000 griven srebra. Ob enem se je zavezal, da pred tem časom ga ne bode nazaj Tako daleč tedaj je prišlo! Vsega tega ponižanja pa je bil kralj sam kriv, ker je bil začel zopet po stari navadi gospodariti in posestva kronina, ki jih je Karol nazaj jemal, z novega razmetavati.

Nesloga med očetom in sinom se ni koj polegla in se je pokazala tudi v nastalem obravnavanji s cesarjem zastran Tirolskega. Cesar Ludovik je samovoljno razvezal zakon Marjetin z Janezom, sinom kralja českega, in jo je dal poročiti s svojim sinom Ludovikom. S tem pa je cesar veliko pohujšanje po vsem kristijanskem svetu naredil in ne samo duhovenstvo, nego tudi svetni knezi, katerim je mladi Janez svojo krivico potožil, odvračali so se od njega. Celo dosedanji zvesti prijatelji in privrženiki njegovi so nad tem njegovim činom nezadovoljnost pokazovali in se ga ogibali, in v državi se je uže jelo misliti o tem, da bi ga odstavili. Cesar je prišel v zelo neprijetne in nevarne okolnosti in je zato gledal, da bi se z lepa pogodil s kraljem Janezem in njegovim sinom, posluživši se lokavo razpora, ki je ta čas v rodbini luksenburški vladal. Pogajal se je posebej s kraljem Janezom, in posebej ž njegovimi sinovi; ali k čemur je privolil oče, k temu niso hoteli privoliti sinovi, in kar so le-ti s cesarjem dognali, tega ni hotel potrditi oče. Na vse vrh se je zgodilo še nekaj novega.

Leta 1342. je umrl papež Benedikt XII., in za naslednika mu je bil izvoljen nekdanji odgojitelj in iskren prijatelj Karolov, gori omenjeni kardinal Peter Rosierski, ki se je imenoval Klement VI. Ta pa je bolj ostro na noge stopil proti cesarju zaradi cerkvenega razpora, in ni bil gluh na ono gospodo nemško, katera je delala na to, da cesarja odstavi in novega izvoli. Najsposobniši mož za rimsko-nemškega cesarja se je papežu videl njegov odgojenec mejni grof Karol. Zato je delal pred vsem drugim na to, da bi se oče in sin z lepa pogodila, in ž njim skupno delala na isto svrho.

Nasledek papeževega prizadevanja je bil, da je l. 1344. šel Karol k svojemu očetu v Luksenburg, od koder sta potem skup šla v Avinjon h Klementu VI., ki je bil njunega prihoda tako vesel, da jima je vse kardinale naproti poslal. Tu je izposredoval papež popolno in dokončno zmirjenje očetovo s sinom, pa tudi proti cesarju Ludoviku, svojemu občnemu neprijatelju, so se spojili. Najvažniše za Čehe pa je bilo obravnovanje Karolovo z dvorom papeževim, da bi Česka prišla izpod nadoblasti metropolitov nemških. Kar se je več stoletij zastonj želelo, česar najmočneji vladarji češki, Bretislav I. in oba Otakarja niso mogli doseči, kar je znala vsak pot zmesti politika nemška, to se je sedaj zgodilo. Škofija praška je bila povišana na metropolo ali nadškofijo, in to je dosegel mejni grof Karol brez posebne težave s tem, da je upotrebil okolnosti, katere so bile tej svrhi tako prijazne, kakor še nikdar ne. Ta prošnja Karolova je bila popolnem opravičena, in papež jo je rad vslišal. No, da-si se papežu ni bilo treba ozirati na nobene ozire, ker je cesar Ludovik bil uže tako rekoč odstavljen, mogunški nadškof, dosedanji metropolit češki, pa v nemilosti pri stolici papeževi, vendar je moral Karol svojo prošnjo podpreti z dovoljnimi dokazi, da je res potreba lastnega metropolita Češki. Priseči je moral na naslednji točki: 1) Da je češčina kot jezik slovanski do cela različna od nemščine; 2) da je daljave od Mogunca do Prage 12 dni hoda, in se deloma mora iti skozi tuje škofije. Na to je dne 30. aprila leta 1344. izdal Klement VI. slavno bulo, vsled katere je škofijo praško vzel iz pravomočnosti nadškofa mogunškega, in jo povišal v nadškofijo, ter jej podredil škofijo olomuško, in novo škofijo, ki se je imela še le ustanoviti v Litomišlju. Še druga bula od 5. maja je podelila nadškofu praškemu pravo kronati kralja českega.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Wabashe v severni Ameriki 4. jan. — Ko sem Vam zadnjič popisoval našo ljudsko veselico („fair"), pač se nam še nobenemu sanjalo ni, da ravno tiste dni, ko smo se mi tukaj tako radovali in druge burke brili — akoravno za dobrodelen namen, je v Ljubljani na mrtvaškem odru ležal in potem tudi pokopan bil slovenski velikan dr. Janez Bleiweis; če bi bili mi to vedeli, nihče izmed nas tukaj bivajočih Slovencev bi se ne bil vdeležil veselice, vsi bi bili žalovali z vami rojaki. K nam je prišla žalostna novica še le okoli Božiča in da nas je hudo potrla, si lahko mislite. Veselilo nas je le to, da ste ga tako slovesno pokopali, kakor nobenega pred njim niste in menda tudi nobenega za njim ne bodete. A kaj pomaga vse to! Njega ni in ga ne bode več, zguba je nenadomestljiva. Želeti je, da bi „Novice", katere je on porodil in 40 let tako izvrstno vredoval, ostale tudi še dalje njegove, Bleiweisove „Novice". Prav res milujemo vas zarad te velikanske nesreče, ki je zadela ves slovenski narod. Mi smo tukaj molili marsikateri očenaš za blagor duše ranjcega. — Še nekaj o vremenu. Po pismih in časnikih zvemo, da imate v Evropi sploh in v Ljubljani posebej nenavadno gorko in lepo vreme, kakoršnega stari ljudje ne pomnijo. Tudi pri nas je čuda lepa zima. Pač je padel sneg uže oktobra meseca, pa se je skesal in naglo skopnil, mraz je odjenjal in do zdaj je bilo gorko, kakor spomladi; še le včeraj smo dobili za kaka dva palca na debelo snega, pa mraza vendar še ni tacega, kakor je tukaj navaden pozimi. — Slednjič prisrčen pozdrav od nas tu bivajočih Slovencev rojakom po vseh slovenskih pokrajinah!

Z Dunaja 23. jan. — Pred tremi dnevi se je zopet pričelo zborovanje državnega zbora in bili ste obe stranki, desnica in levica skoraj v popolnem številu navzoči, — pripravljeni za bitko, — katere pa v prvi seji še ni nihče pričel. — Dnevni red ni bil posebno zanimiv, in kar je bilo važnejega, odložilo se je za jutrajšnjo sejo, pri kateri ima na vrsto priti obravnava o predlogu justičnega odseka zarad poškodovanja zarubljenih zemljišč (načrt tega predloga so „Novice" uže priobčile). V prvi seji bil je zanimiv razgovor o Führenkranz-ovem predlogu, po katerem naj bi državni uradniki ne imeli pravice izvoljeni biti v državni zbor. — Temu predlogu nasproti pa je levičar Friedman trdil, da noben uradnik

ni toliko odvisen od vlade, kakor so pa drugi odvisni od časnikov; hudo je udrihal po „Neue fr. Presse“ in druzih nji enakih časnikih, tako, da je s tem mnogo truda prihranil desniškim časnikom. — Pozneje je hotel svoj govor nekaj popravljati in mu ojstrino jemati, pa se mu ni pustilo. — Levičarji si pogum delajo, pa jim ne gre reč iz srca; za zdaj previdijo, da tako ne bo šlo, morali bodo iznajditi nov način nagajanja, pa mislim, da se ne motim, ako trdim, da se bodo pri tem še bolj razdrobili. — Odseki zborniški zdaj hitijo delati, javnih sej pa bo zdaj le malo.

V Gorici 22. jan. — Dne 14. t. m. je bil v gledišči v „Nov.“ napovedani koncert za zimsko kuhinjo, o katerem se je v prvo v Gorici izkazovala virtuozinja na glasoviru, gospa Lucila Podgornik-Tolomei („Sočinega“ urednika soproga). „L' Eco del Litorale“ piše o njej tako-le: „Težko je je pričakovalo občinstvo; kakor hitro je začela igrati, bil je vsak prepričan, da je kar se more reči zmožna umetnica, ki ima glasovir popolnoma v svoji oblasti („tratta l' instrumento con una maestria veramente singolare“). Poslušalci so bili vsi zbrani in tihi ko je igrala neko Litzovo „fantazijo“ (spremljevala jo je godba Hess-óvega polka) in pozneje neko „fugo“ Bachovo. Vse težave je gospa P. premagovala čudovito lahko, zvesto in natančno; bila je cela ploha nôt, ali vse je jasno, razločno izrazovala, da se jej je bilo čuditi. Ploskali so ji živo in dolgo, da se je morala večkrat na odru prikazati; prejela je tudi krasen šopek v priznanje. Obe skladbi je morala ponoviti, in vsi želé, da bi jo mogli v kratkem spet slišati.“ Tako piše italijanski „Eco“. In vendar — koliko zaprek je bilo — tajnih in javnih — predno je — slovenskega moža soproga (Dunajčanka) mogla pokazati svojo res izvrstno umetnost v našem gledišči! Znabiti je bolje, da zamolčim, kar se je pred koncertom godilo, zamolčati pa ne smem, kar se je godilo med koncertom. Ne vem, kdo in s kakim instrumentom je imel gospó Podgornikovo menda pri drugi točki spremljati, in ko je imel začeti, najde dotične note — izrezane; ali to ni spravilo koncertistinje v zadrego, marveč odlikovala se je še bolj njena umetnost. „Suroveža“, ki je nôte ukradel, „Eco“ hudo in ojstro obdeluje, in po pravici. Kazen od naše strani naj mu bode — molčanje. — Sodelovali so pri koncertu še tri gospodje in ena italijanska pevk nja. Donesel je 340 gold. — K pogrebu rajncega preč. škofa tržaškega Jurija Dobrile so šli 18. t. m. iz Gorice tri gg. kanoniki: mons. prošt Valussi, mons. Štef. Bensa in Alojzij dr. Zorn. — V bolnišnico usmiljenih bratov v Gorici je bilo preteklo leto sprejetih 918 bolnikov, izmed katerih je ozdravilo 208, umrlo 67, neozdravljenih ostalo 12. — Potrjena so nova pravila „Slovenskega bralnega in podpornega društva v Gorici“, to je, čitalnične podružnice. — Veteransko društvo ima danes svoj občni zbor. — Zadnja „Soča“ je bila konfiscirana zavoljo nekega dopisa iz Volovskega v Istri, pa se je napravil brž drugi natis.

Iz Istre 20. jan. — Priobčite, drage „Novice“, tudi vé žalostne vesti iz naših krajev, kakor jih objavlja naša „Edinost“ v Trstu. Če ne vsega, vsaj nekoliko posnenite, da svet izvé, kako se nam godi.

Tužna Istra! tako se odmeva in se bo odmevalo, ako ne dojde prava pomoč. Istran je sužen na svoji lastni zemlji; lahonski karnijeli in domači renegati, zapeljani p tujih elementih, neusmiljeno ga zatirajo in tirajo vedno v večo bedo. Če se kje pogreša enakopravnost, gotovo se v Istri o njej še govoriti ne more. V uradnijah se uraduje izključljivo italijanski; naš ubogi kmet, neumeč italijanščine, mora v uradnijo s tolmačem, drugače se mu navadno vrata pokažejo. Pa ne le pri okrajnih uradnijah, temuč tudi v čisto slovanskih občinah, ki so v narodnih krogih na dobrem glasu, uraduje se le italijanski. Gotovo so svetu take nedopustljive pregrehe znane, le žalibog, da se nič ne ukrene proti onim županom. Tajniki v naših narodnih občinah, ki našega jezika niso zmožni v pisavi in govoru, naj se vendar enkrat odstranijo! Narodna stvar ima vsakako več pomena, nego tajnikova osoba. Zakaj bi vsa občina zarad tajnika trpela? Pri vsem tem pa smo še dobili šolski list z naslovom „L' Istria“. No, to vam je cigan!

Lahonska sodrga v Istri, sestavljena kakor povsod drugod iz domačih renegatov in priromanih karnijelov, začela je to leto izdajati omenjeni list z namenom: zabraniti daljno hrvaščenje prebivalstva, da se odstrani na ta način barbarstvo na deželi in tako pridobi Istra starodavno lice italijanstva! Prepredrzno vsiljuje italijanska propaganda svoj listič, kamor le more. Šolskim vodstvom, kakor slišim, pošilja ga zastonj, ne vem, s kakošnim namenom in na čegav račun. „L' Istria“ hoče Slovane v Istri, kojih je vendar večina, popolnoma ugonobiti in smatra Istro za popolnoma italijansko, ki se je pa sem ter tje vsled tujega (hrvatskega!) pritiska pohrvatila!! Res čudni ljudje so isterski lahončki! V drugi številki donaša ta list uvodni članek: „Le nostre scuole popolari“, v kojem obsoja novo ljudsko šolo na deželi kot propadajočo, ker se vriva v njo hrvaščina! Na čuden in smešen način trdi, da je v vseh ljudskih šolah v Istri italijanski jezik prvi in edino koristen. Pa zakaj? V vseh uradnijah se uraduje italijanski, povsod v javnosti se čita in piše italijanski, kaj treba tedaj slovanščine? — Žalibog, mili naš jezik je v Istri v vseh uradnijah tuj, prisiljen je naš ubogi brat — Istran, italijanski kramljati ali s tolmačem zapravljati svoje premoženje in dragi čas. Kedaj zasije lepša zarja ubozemu Istranu? Kedaj se bo njegov jezik čislal v uradu enako drugim? Prepredrzno ali tudi smešno je zahtevanje novega lista, naj se uvede v naše ljudske šole italijanski jezik ko učni jezik! Grdo trdi „L' Istria“, da se vzgaja v narodni ljudski šoli panslavizem. Da, čas je uže tukaj, da se vname oni kulturni boj tudi v tužni Istri in izvé italijanska propaganda, da Istra je slovanska zemlja.

Čas je nastopil, da se v naših občinah odstrani, kar je tujega, da se osrčimo in zedinimo Slovani v Istri ter gospodarimo sami na svojih tleh. Ne mastimo dalje tujca, odtrgajmo se izpod tujčeve pete ter borimo se za sveto reč. Občinskim predstojnikom pa priporočamo še enkrat toplo, naj ne ravnajo v prihodnje z milim jezikom, kakor do sedaj! Ne ostanimo še dalje podlaga tujčevi peti! Zakaj se sami zatiramo in valjamo v blatu? Otresimo italijansko suknjo in pokažimo, da Slovani nismo barbari nasproti renegatom in „irredenti“, da imamo jezik sposoben za uradovanje. Zahtevajmo sedaj tem bolj strogo svoje pravice, in lepša zarja mora zasijati tudi na tužnega Istrana!

Iz Kostanjevice 21. pros. (*Kuga med krškimi raki. — Novo občinsko svetovalstvo. — Bralno društvo.*) Minulo leto je bilo po časopisih brati, da je po nemških pokrajinah razsajala med raki kuga, tako da so po nekaterih vodah popolnoma zatrti. Takrat smo mislili, da se za naše rake, ker je Krka vendar daleč od okuženih vodá, ni bati, pa smo se zmotili. Uže kakih 7 tednov je tega, kar so tukajšnji ribči začeli opazovati, da se ob kraji Krke nahajajo mrtvi raki, a danes je teh mrličev povsod po Krki videti. Pravijo, da, če bo tako šlo, kmalu ne bomo več imeli krških rakov. Bolezen pa ni omejena samo na kaki gotovi kraj, temveč razširjena je po celi Krki. Kako je neki z raki v Kolpi? — Danes je bila pri nas volitev občinskega svetovalstva, ki je tako-le izpadla: župan gospod Anton Štravs iz Kosta-

njevice; svetovalci: gospodje Ivan Kuntarič, Franjo Marešič, Franjo Bučar in Anton Sekula; vsi iz Kostanjevice. — Bralno društvo, katero je bilo sv. Silvestra večer priredilo svojo prvo veselico v zadovoljnost vseh, ki so se je udeležili, napravi 5. svečana drugo veselico, in sicer v spomin našega prvega buditelja Valentina Vodnika. L. A.

S Šenturške gore 20. jan. — Cveticam se pa letos na naši gori tako mudi, da človek ne vé, ali so norčave ali kali. Ne zmeneče se zato, da imamo po pratiki jedva tretji del zimskega časa za hrbtom, rijejo ti kar po sili na beli dan, kakor da bi vedele za predpust in bi rade služile za venčke po zakonskem stanu zdihajočim dekletom. Od mojega zadnjega sporočila prikazale so in razcvetajo se s prejšnjimi vred te-le nove cvetice: „dišeča vijolica" (Viola odorata), „pasja vijolica" (Viola canina), „zlatolistnica" (Chrysosplenium alternifolium), „navadna plučnica" (Pulmonaria officinalis), „pusta kreša" (Cardamine hirsuta); po njivah pa „Sheradria arvensis". Vse te cvetice pobral sem včeraj ob potu gredé v Kamnik, povezal jih v šopek in pustil ga v gostilni pri „Fischerju" slehernemu na ogled, kdor bi utegnil o tem kaj dvomiti. Tudi zaželke jele so buditi se iz svojega zimskega spanja. Tako, na priliko je „poljski muren" (Gryllus campestris) uže na stežaj odprl vrata svojega stanovanja in ti potuhnjeno čepi pred svojo luknjo, ogrevaje se v dobrodejnih solnčnih žarkih. Kaj ti v tem času v svoji zamišljenosti tuhta, ti ni mogoče zvedeti od njega, ker, kakor hitro se mu bližaš, brž ti smukne v zadnji kot luknje. Mali govnjač (Aphodius prodromus) in drugi njegovi tovariši tudi uže pridno rijejo in brskajo po kravjeku srkaje iz njega škodljivi smrad.

Iz Kota v črnomeljskem okraji 16. jan. — Koncem leta smo volili nov občinski zastop, izvoljeni so: posestnik Janez Jerman iz Sodinjske vasi za župana, za svetovalca pa Matija Strukelj iz Starihovega vrha in Jaka Jodrič iz Kota, oba posestnika.

Iz Rovega kamniškega okraja 17. jan. — Pri občinski volitvi so bili izvoljeni: grajščak Feliks Staré za župana, posestnika Tomaž Osolin iz Žič in Jurij Jerman iz Rovega pa za svetovalca.

Iz Dovskega v kamniškem okraji 18. jan. — Te dni sme imeli občinsko volitev, pri kateri so bili izvoljeni: za župana posestnik Jože Zupančič iz Dovskega, za svetovalca pa posestnika France Gostinčar iz Kleč in Jernej Kovič iz Osredka.

Iz ljubljanske okelice 22. jan. — Dobro je vrgel v zadnjih „Novicah" župan iz ljubljanske okolice iskro med župane po Slovenskem in kakor sem videl, so jo vjeli uže tudi drugi slovenski listi, na pr. „Soča" in celó nemški („Südsteirische Post"). Ne vem toraj, zakaj jo ljubljanska lista „Slovenec" in „Narod" čisto prezirata. — Da, da, županijski shodi — to je izvrstna misel, če je kedaj sprožila se kaka dobra misel, je to gotovo ta, in hvala lepa za njo dotičnemu gospodu županu, čeravno imena njegovega ne vem. Sprožena je ta važna reč toraj uže, „Novice" so celó rekle, da pričakujejo daljnih nadrobnejih razprav in aasvetov, kako bi se v dejanje spravila. Naj o tem izrečem jaz tudi svoje mnenje, pričakovajoč, da se bo za mano še kdo oglasil, če se do zdaj pred mano še ni. — Zdaj gre posebno za to, da si vpeljemo v urade, toraj tudi v županijske pisarnice, naš slovenski jezik; dva župana ljubljanske okolice sta uže naznanila okrajnemu glavarstvu, da ne bota več sprejemala od njega nemških dopisov; zakaj niso naznanili kaj tacega vsi? Jaz mislim, da zato ne, ker se niso zmenili ali dogovorili. To bi se bilo pa lahko zgodilo, če bi bili imeli kak shod. Jaz sem toraj ves vnet za take shode in mislim, da, kar se ljubljanske okolice tiče, so taki shodi ravno tako lahki ali še lajši nego na pr. shodi močvirskega odbora in jaz bi rekel, da bi se vršili na vsak četrt leta o glavnih somnjih, o katerih ima tako vsak gospodar, toraj tudi župan, v Ljubljani kaj opraviti, ne da bi pri tem kaj časa zgubil ali posebnih stroškov imel. — Enako se taki shodi lahko vršé po drugih okrajih ob smajnih dneh, ker v vsakem kraji, kjer je okrajno glavarstvo ali okrajna sodnija, je gotovo po večkrat na leto somenj. Pri tem bi še posebnih vabil ne bilo treba razpošiljati, razen za prvi shod; pri vsakem shodu bi se namreč župani lahko zmenili za čas in kraj druzega shoda in tako bi bila ta reč brez vseh sitnosti, potov in težav vpeljana. To le za zdaj in ob kratkem; pridržim si pa še besedo, ker se mi reč za naše narodno življenje in za županisko poslovanje prevažna zdi.

Drug župan ljubljanske okolice.

Iz Kamnika 24. jan. — Poročati Vam imam žalostno novico, da smo danes zemlji izročili truplo prečastitega gospoda našega dekana Jurija Križaja, ki je 21. t. m. umrl. Rajnki je bil obče spoštovan narodnjak in vnet duhovnik. Pogreb je bil jako lep. Bodi blagemu gospodu zemljica lahka in spomin blag!

Iz Šiške 23. jan. (*Vodnikov spominek.*) Dne 2. februarija bo 125 let, odkar se je slavni Val. Vodnik rodil. Kako se je spomin V. Vodnika slavil od l. 1858. do danes, to povedó „Novice" in drugi narodni listi. Pač ni narodnega društva na Slovenskem, ki ni slavilo Vodnika; ni narodnega pesnika, ne spretnega peresa, ki ni opeval ali risal slave Vodnikove, in ni odličnega govornika, ki ni govoril pri Vodnikovih slavnostih o njega neizmernih zaslugah. In kakor je bilo, ostalo bo še, kajti narod slovenski bo, dokler bo, hvaležen pokladal lovorov venec na glavo V. Vodniku. Gotovo se bode tudi letos po narodnih društvih praznoval V. Vodnikov spomin 125letnega rojstva njegovega. Primerno pa bi bilo, da se o tej priliki prične zopet delovanje za spominek. Kakor slišimo, snuje se komité, ki prevzame skrb in delo v roke. Po želji ranjcega gosp. dr. Jan. Bleiweisa viteza Trsteniškega stopi na čelo delu čitalnica šišenska, oziroma njen odbor. Zastopnik tega odbora z zastopniki národnih društev in odlični narodnjaki osnovali bodo poseben odbor za Val. Vodnikov spominek, in bodo gotovo častno dovršili nalogo, katero je slav. Lovro Toman leta 1857. izročil slovenskemu narodu, za katero so pozneje oče Bleiweis in še drugi domoljubi tako vspešno delovali, da je danes za spominek načrt gotov in denarja 4315 gold. — Treba toraj le še enkrat toliko novcev in primernega prostora. Ni sicer lahko v narodu nabrati tisočake, toda, kjer so potrebni za spominek V. Vodnika, dobili se bodo s pomočjo slovenskih društev, domoljubov in častilcev neumrjočega Valentina Vodnika.

Iz Ljubljane. — Letos ima zimsko vreme prvo besedo in to zato, ker tako vreme po novem letu res malokdo pomni. Kdor gre na kak grič ali na Šmarno goro, prinese polne pesti cvetic. Zdihujejo pri tem le tisti mestni delavci, ki so si druga leta zaslužili kaj z odpravljanjem snega. Tudi iz dežele nam prihajajo poročila o nenavadno gorkem vremenu. To bodi v „Novicah" zapisano le za spomin, ker se take zime v tem stoletji ni več nadejati. Bila je enaka le dvakrat, leta 1848. in 1834.

— (*Obrtnijska zadruga*) se je zdaj popolnem sestavila in imela uže svoj občni zbor pod predsedstvom njenega načelnika gosp. Horaka. Pravila je prenaredila, oziroma popravila tako, da je iz njih izpuščen ves političen duh. Tako je nadejati se, da bo društvo delovalo res le na pravo korist obrtnikom. Občni zbor je sklenil prošnjo do državnih poslencev, naj bi se pote-

za'i za to, da bi se sklenila postava, po kateri bi se obrtne zadruge povsod morale narediti in da vsak, kdor se kake obrtnije loti, mora dokazati, da se je je res naučil; tudi za to naj se oglasijo poslanci, da bi se vstavilo delo kaznjencem na Gradu. — Peščici obrtnikov, ki se je od tega društva odcepila in hotela napraviti za-se posebej zadrugo s političnimi barvami, deželna vlada pravil ni potrdila.

— (*Poseben shod*) je imelo oni teden tukaj več občinskih tajnikov iz raznih krajev dežele kranjske — s katerega namena, ne vemo prav; slišali smo pa, da tudi ti snujejo nekako zadrugo z namenom, zboljšati, to je, zagotoviti si svoj stan; hočejo namreč postati nekako uradne osobe, obleči uradnijske suknje in s tem doseči to, da bi jih ne mogel vsak župan po svoji volji odstavljati in nastavljati. Mi tem gospodom privoščimo prav iz srca vsak poboljšek, al kako bodo to dosegli, nam do zdaj ne gre nikakor v glavo.

— (*Narodni dom*) hočejo v Ljubljani zidati slovenski rodoljubi, njim na čelu gosp. dr. Moše, ki je te dni izdal poseben oklic s pravili. Delnice so po 200 goldinarjev. Vplačevati je ali vsa svota na enkrat ali pa v štirih polletnih obrokih po petdeset goldinarjev. Namen „doma" bi bil, spraviti pod eno streho vsa narodna društva v Ljubljani, hiša pa bi potem, ko bi bile vse delnice izvadljane in poplačane, postala lastnina „Slovenske matice". Na noge toraj, rodoljubi, ker če nam je kaj treba, treba nam je gotovo narodnega središča v slovenske dežele glavnem mestu Ljubljani, in to bi bilo ravno narodni dom.

— (*Somenj o sv. Pavlu*) je bil prvi dan prav živahen, največ zavoljo lepega vremena. Na živinskem trgu je bilo okoli 900 repov goveje živine, nekaj res prav lepe; se uže poznajo nasledki plemenske živine, katero s podporo ministerstva daje kmetijska družba živinorejcem. Pitana živina je šla drago, najlepših par volov po 400 do 450 gld.; pokupili so jih največ kupci iz Goriškega, Tržaškega in Istre. Konj je bilo okoli 400, kupčija živahna; pokupili so jih največ laški in koroški kupci. Prešičev gre še zmiraj veliko iz dežele v severne kraje, posebno na Bavarsko. — Tudi v drugem blagu je bila kupčija boljša ko lansko leto, le štacunarji se niso posebno pohvalili, ker je zima pregorka.

— (*Podobo umrlega dr. Jan. Bleiweisa vit. Trsteniškega*) je, kakor smo ob kratkem uže omenili, v oljno barvanem tisku naročil gosp. Peregrin Kajzelj, steklar na starem trgu v Ljubljani. Narejena bo v Parizu po najnoveji sliki, katero je izdelal slikar gospod J. Franke, in gotova marca meseca. Kakor gosp. Kajzelj naznanja, bo 63 cm. široka in 79 cm. visoka, cena pa ji bo brez okvira 4 gold.; okviri se bodo dobivali pri njem razne vrste in cene, od 3 do 10 gold. Kdor si hoče omisliti podobo našega velikana in očeta, naj se prej ko prej oglasi pri gosp. Kajzelu, da bo ta vedel, koliko podob mu je naročiti.

— (*Slovensko gledišče*) V pondeljek se je v ljubljanskem gledišči kazala po Mir. Vilharji poslovenjena igra „Striček". Igralci in igralke so se v obče dobro vedli, posebno gosp. Sršen in gospodični Nigrinovi. Igra je prav mikavna in kar človeka posebno veseli, slišati je bilo z odra vendar enkrat zopet pravi domači slovenski jezik, katerega novi prelagatelji uže več ne znajo. Le škoda, da je gledišče bilo tako prazno. Pogrešati je bilo posebno tistih, ki pravijo, da imajo patent za edino prodajo prave narodne inteligence. Tudi galerija ni bila polna, pa temu se ni čuditi, ker se je naše občinstvo zadnji čas tako dolgo pitalo z igrami, ki niso prav nič po njegovem okusu, da se je naveličalo in vse veselje do gledišča zgubilo.

Novičar iz tujih in domačih dežel.

Z Dunaja. — Včerajšnja seja državnega zbora držala se je strogo mej dnevnega reda: Končal se je splošni razgovor o postavi zarad poškodovanja zarubljenih zemljišč, potem vršile volitve v različne odseke. Prihodnja seja je v petek 27. dne t. m. in na dnevnem redu je med drugim v gosposki zbornici popravljena postava o hišnem davku. — Tudi gosposka zbornica imela je včeraj sejo in predložila je tam vlada sama namesto pokopanega Lienbacherjevega šolskega nasveta predlog o prenaredbi nekaterih določeb državne postave o ljudskih šolah. S tem bo menda uže konec te šolske gliste. — Borsa je zmiraj še nemirna, posebno zarad poloma na francoskih borsah.

Iz Štajarskega. — Pregledovanje in potrjevanje žrebcev za pleme se bode vršilo: V Čmureku 25. in v Mariboru 26. januarija ob 10. uri zjutraj, v Mahrenbergu 27. in v Ptuju 28. januarija ob 11. uri dopoludne, v Ljutomeru 30. januarija in v Celji 1. februarija ob 10. uri, v Sevnici pa 3. februarija ob 9. uri zjutraj.

Iz Trsta. — Letos bo v Trstu razstava poljedelskih in obrtnijskih izdelkov v spomin 500letnega združenja Trsta z Avstrijo. Nadvojvoda Karol Ljudevit je na prošnjo odbora prevzel glavno pokroviteljstvo te razstave.

Iz Hercegovine. — V Krivoščiji in Hercegovini se upor še zmiraj širi, bilo je uže nekaj prask, mrtvih in ranjenih. — Gotovo je uže sedaj, da tam doli ne bo še kmalu reda in mirú, akoravno se tje pošiljajo vsi mnogoštevilni vojaki, je popraviti veliko napak, veliko zamud.

— „Narod" ima ta telegram iz Dunaja o dogodbah v Dalmaciji in Hercegovini: „Po oficijelnih poročilih nastal je 20. dan t. m. v Dubravi upor. Žandarmerijski oddelek v Glavatičevu zapodila je četa 150 ustašev nazaj; žandarmerijski oddelek potegnil se je v Konjico nazaj; vstaši udarili so jo za njim. Pri Vratlu stoji okolo 1000 vstašev, v Zagorji med Ulokom in Kalinovcem okolo 500 vstašev s Snider-puškami, 100 oboroženih s sekirami pod vodstvom serdarja Tungusa. Vstaške čete neumorno delajo na to, da tudi v druzih krajih s terorizmom vbudé vstajo. Vsled napada na žandarme pri Kalinovci odposlane tri kompanije iz Foče našle so 19. dan t. m. Vratlo Karnulo od vstašev zasedeno, kateri so se pa nazaj potegnili, ko so došle te kompanije. Lovski batalijon zadel je 18. dan t. m. pri rekognosciranji proti Uloku na mnogobrojne vstaške straže, katere so se pa morale umakniti.

Žitna cena

v Ljubljani 21. januarja 1882.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 10 kr. — banaške 10 gold. 3 kr. — turšice 6 gold. 20 kr. — soršice 7 gold. 80 kr. — rži 6 gold. — kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 3 kr. — ajde 4 gold. 87 kr. — ovsa 3 gold. 14 kr. — Krompir 2 gold. 68 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.